

ВІДГУК

офіційного опонента
на дисертаційну роботу СІНЕЛЬНІКОВА Володимира Івановича
«Традиційна культура та міжетнічна комунікація національних спільнот
півдня Житомирського Полісся: екосистемний підхід»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 02 Гуманітарні науки
зі спеціальності 034 Культурологія

Обґрунтованість вибору теми дослідження. Дисертаційна робота В. І. Сінельнікова присвячена осмисленню актуальної та суспільно значущої проблеми дослідження традиційної культури й міжетнічної комунікації національних спільнот півдня Житомирського Полісся крізь призму екосистемного підходу. Вибір теми зумовлений специфікою обраного регіону як одного з поліетнічних арсалів України, де впродовж тривалого історичного періоду сформувалася складна система культурних взаємодій, що виникла внаслідок багатовікових міжетнічних контактів, міграційних процесів, соціально-політичних трансформацій та постійної міжспільнотної комунікації.

Актуальність дослідження посилюється тим, що в сучасних умовах традиційна культура етнічних спільнот регіону зазнає інтенсивних змін під впливом урбанізаційних процесів, глобалізації, розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, зміни способу життя населення, міграційних процесів та наслідків воєнних подій в Україні. Зазначені чинники спричиняють поступове згасання традиційних форм побутування фольклору, звичаєво-обрядових практик, мовних і музичних традицій, а також ускладнюють механізми міжпоколінної передачі культурного досвіду.

Особливого значення набуває вивчення процесів міжетнічної комунікації як одного з ключових чинників збереження культурної спадщини, підтримання локальної ідентичності та забезпечення міжкультурного діалогу. У цьому контексті традиційна культура постає цілісною екосистемою, у межах якої взаємодіють культурні практики, соціальні інституції, громадські ініціативи, освітні осередки, локальні спільноти, медіа та сучасні цифрові ресурси.

Вибір теми дослідження відповідає й актуальним завданням державної культурної політики України, спрямованої на збереження культурного різноманіття, охорону нематеріальної культурної спадщини, розвиток міжкультурного діалогу та зміцнення суспільної консолідації. Відтак, тема дисертаційного дослідження є своєчасною, науково обґрунтованою, має вагомe теоретичне і практичне значення для сучасної культурології, етнології, фольклористики та міждисциплінарних студій традиційної культури.

Новизна одержаних наукових результатів дослідження, повнота їх викладення у публікаціях здобувача. Наукова новизна отриманих у дисертації В. І. Сінельнікова результатів полягає у комплексному осмисленні традиційної культури та міжетнічної комунікації національних спільнот півдня

Житомирського Полісся на засадах екосистемного підходу, що дало змогу сформувати цілісне бачення закономірностей функціонування, трансформації та відтворення етнокультурних процесів у поліетнічному регіональному середовищі.

До найбільш вагомих наукових результатів дисертації належать положення, що розширюють теоретико-методологічні засади дослідження традиційної культури та міжетнічних комунікацій шляхом застосування екосистемної парадигми до аналізу етнокультурних процесів. У роботі обґрунтовано розуміння традиційної культури як складної багаторівневої системи, що забезпечує збереження етнокультурної ідентичності, культурної пам'яті, соціальної згуртованості та міжетнічного діалогу в умовах поліетнічного середовища.

Важливим науковим здобутком є висвітлення багатофункціонального характеру традиційної культури, яка розглядається не лише як носій культурної спадщини, а й як чинник підтримки соціальних зв'язків, міжпоколінної трансмісії культурного досвіду та міжкультурної взаємодії. Автором простежено особливості трансформації традиційної культури і міжетнічних комунікацій під впливом глобалізаційних, урбанізаційних, демографічних та міграційних процесів кінця XX – першої чверті XXI століття.

Науковий інтерес становить також виявлення взаємозв'язків між традиційною культурою, культурною пам'яттю, етнокультурною ідентичністю, міжетнічною комунікацією та соціокультурним середовищем функціонування національних спільнот. Заслуговує на увагу запропонована автором модель адаптивності етнокультурної екосистеми, яка дозволяє пояснити механізми збереження, ревіталізації та розвитку традиційної культури в умовах сучасних соціокультурних викликів і кризових процесів.

Повнота викладення результатів дисертаційного дослідження в наукових публікаціях здобувача є достатньою. Основні теоретичні положення, методологічні підходи та результати дослідження відображено у 15 наукових публікаціях, з яких 4 статті опубліковано у фахових наукових виданнях України, включених до відповідного переліку МОН України за спеціальністю «Культурологія», а 11 публікацій апробаційного характеру представлені у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференцій. Зміст опублікованих праць відображає основні положення дисертації, її концептуальні засади, методологію дослідження та найважливіші результати. Кількість і характер публікацій відповідають встановленим вимогам до апробації результатів дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії та дають підстави стверджувати про належний рівень їх наукового висвітлення.

Обґрунтованість отриманих результатів – наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні В. І. Сінельнікова, характеризуються належним рівнем наукової обґрунтованості, внутрішньою логічною послідовністю та відповідністю поставленій меті й завданням дослідження. Аналіз змісту

дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що отримані результати є достатньо аргументованими як у теоретичному, так і в емпіричному вимірах, а сформульовані висновки ґрунтуються на широкій джерельній базі, сучасному методологічному інструментарії та значному масиві авторських польових матеріалів.

Достовірність та обґрунтованість результатів дослідження забезпечуються насамперед комплексним характером використаної теоретико-методологічної бази. Автор спирається на фундаментальні напрацювання українських і зарубіжних учених у галузях культурології, етнології, соціальної антропології, фольклористики, міжкультурної комунікації, теорії культурної пам'яті та досліджень нематеріальної культурної спадщини. Опрацювання широкого кола наукових джерел дозволило дисертанту критично осмислити наявні наукові підходи до вивчення традиційної культури та міжетнічної взаємодії, визначити концептуальні засади власного дослідження та обґрунтувати доцільність застосування екосистемного підходу як ефективного інструменту аналізу складних етнокультурних процесів.

Важливим чинником достовірності отриманих результатів є репрезентативна джерельна база дослідження, яка поєднує архівні матеріали, опубліковані історико-етнографічні джерела, статистичні дані, наукові праці, матеріали культурно-освітніх установ, а також значний обсяг польових матеріалів, зібраних автором упродовж 2017–2026 років. Польові дослідження проводилися у населених пунктах півдня Житомирського Полісся, що дозволило зафіксувати сучасний стан функціонування традиційної культури українців, поляків, чехів, німців та представників інших національних спільнот регіону. Саме залучення безпосередніх свідчень носіїв традиційної культури, результатів інтерв'ювання, спостережень та документування культурних практик суттєво підсилює доказовість представлених у дисертації положень.

Переконливість наукових результатів забезпечується також використанням комплексу взаємодоповнювальних методів дослідження. Автором застосовано принципи міждисциплінарного аналізу, системний, історико-культурологічний, порівняльний, структурно-функціональний, типологічний та польовий методи, що дало можливість розглядати досліджувані явища в їх історичній динаміці, соціокультурній взаємозумовленості та регіональній специфіці. Поєднання теоретичного аналізу з польовими дослідженнями забезпечило можливість перевірки теоретичних узагальнень на емпіричному матеріалі, що є важливою передумовою наукової достовірності висновків.

Науково обґрунтованим слід визнати запропоноване автором трактування екосистемної парадигми традиційної культури як відкритої, динамічної та адаптивної системи, що формується внаслідок взаємодії етнічних спільнот із природним, соціальним, економічним і культурним середовищем. Таке розуміння суттєво розширює традиційні підходи до аналізу етнокультурних процесів, дозволяючи розглядати традиційну культуру не як сукупність ізольованих архаїчних елементів, а як складний механізм культурної взаємодії, саморегуляції та відтворення соціокультурного досвіду.

Достатньо переконливою є розроблена в дисертації структура екосистемної парадигми традиційної культури, до якої віднесено суб'єктний, ціннісно-смисловий, діяльнісний, комунікативний, інституційний, середовищний та трансформаційний компоненти. Виокремлення зазначених складових дозволило комплексно проаналізувати механізми функціонування традиційної культури та виявити особливості взаємодії між різними етнічними спільнотами регіону.

На належному рівні аргументації доведено положення про визначальну роль міжетнічної комунікації у процесах формування, підтримання та розвитку етнокультурної екосистеми півдня Житомирського Полісся. Автор переконливо демонструє, що міжетнічна взаємодія виступає не лише чинником культурних запозичень, а й механізмом формування спільного культурного простору, у межах якого зберігається самотність окремих етнічних традицій та водночас виробляються нові форми соціокультурної взаємодії. Важливим є висновок про те, що саме комунікативні практики забезпечують життєздатність регіональної культурної екосистеми та сприяють підтриманню міжетнічної злагоди.

Особливої уваги заслуговують результати польових досліджень, які дозволили авторові зафіксувати значний масив матеріальної та нематеріальної культурної спадщини національних спільнот регіону. Виявлені та систематизовані артефакти, фольклорні тексти, обрядові практики, мовні особливості, ремісничі традиції та форми культурної пам'яті становлять вагомий внесок у сучасні культурологічні та етнологічні дослідження. Отримані матеріали підтверджують висновок про збереження в регіоні окремих традиційних практик, незважаючи на інтенсивні процеси модернізації та культурної трансформації.

Аргументованими є висновки щодо динаміки розвитку традиційної культури півдня Житомирського Полісся у XX – першій чверті XXI століття. На основі історико-культурологічного аналізу автор переконливо показує вплив урбанізації, індустріалізації, міграційних процесів, демографічних змін, глобалізації та сучасних воєнних викликів на стан традиційної культури регіону. Особливо цінним є висновок про те, що поряд із процесами асиміляції, культурної міксації та втрати окремих елементів традиційної спадщини зберігаються механізми культурної пам'яті та локальні форми культурного відтворення, які створюють передумови для ревіталізації традиційної культури.

Заслуговує на позитивну оцінку прагнення автора не лише констатувати наявні проблеми, а й запропонувати практично орієнтовані шляхи їх вирішення. Рекомендації щодо створення цифрових архівів усної історії, підтримки локальних культурних ініціатив, розвитку етнокультурного туризму, впровадження міжкультурної тематики в освітній процес та розширення програм охорони нематеріальної культурної спадщини є логічним продовженням проведеного дослідження та мають реальне практичне значення.

Достовірність результатів додатково підтверджується їх широкою апробацією на міжнародних та всеукраїнських наукових форумах, публікацією основних результатів у фахових наукових виданнях, а також узгодженістю

отриманих висновків із сучасними науковими концепціями у сфері культурології, етнології та міжкультурної комунікації.

Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації В. І. Сінельнікова, є достатньо аргументованими, теоретично обґрунтованими та емпірично підтвердженими. Використана методологія, репрезентативна джерельна база, значний обсяг польових матеріалів і послідовність наукової аргументації забезпечують високий рівень достовірності отриманих результатів, що дозволяє вважати їх вагомим внеском у розвиток сучасної культурологічної науки.

Наявність теоретико-методологічного підґрунтя дослідження.

Дисертаційне дослідження В. І. Сінельнікова характеризується належним рівнем теоретико-методологічного забезпечення, що створює необхідні передумови для досягнення поставленої мети, реалізації дослідницьких завдань та отримання науково обґрунтованих результатів. Теоретичне й методологічне підґрунтя роботи відзначається системністю, концептуальною цілісністю та міждисциплінарним характером, що цілком відповідає складності обраного предмета дослідження.

У вступі відповідним чином обґрунтовано актуальність теми, сформульовано наукову новизну, визначено методологічні засади дослідження та окреслено його практичне значення. Коректно визначені об'єкт, предмет, мета і завдання роботи, вибудована чітка логіка структури дисертації у взаємозв'язку між її структурними елементами та послідовністю розгортання наукової аргументації.

Важливою перевагою дисертації є те, що автор не обмежується традиційними підходами до аналізу етнокультурних процесів, а пропонує власну концептуальну модель дослідження традиційної культури та міжетнічної комунікації національних спільнот півдня Житомирського Полісся крізь призму екосистемного підходу. Такий підхід дозволяє розглядати традиційну культуру як складну відкриту систему, що функціонує в умовах постійної взаємодії культурних, соціальних, історичних, демографічних, економічних, політичних та природно-середовищних чинників.

Теоретичну основу дослідження становить широке коло праць українських і зарубіжних учених із проблем культурології, етнології, фольклористики, соціальної антропології, теорії міжкультурної комунікації, досліджень культурної пам'яті та нематеріальної культурної спадщини. Аналіз значного масиву наукової літератури дозволив здобувачеві критично осмислити існуючі наукові підходи до вивчення традиційної культури, визначити евристичні можливості та обґрунтувати доцільність використання екосистемної методології як інтегративної аналітичної моделі.

Особливої уваги заслуговує здійснене автором теоретичне обґрунтування поняття «екосистемна парадигма традиційної культури», яке виступає ключовою категорією дослідження. Запропонована дефініція дає змогу інтерпретувати традиційну культуру як багаторівневу систему взаємопов'язаних елементів, що перебувають у постійному процесі взаємодії, адаптації та відтворення. Така інтерпретація суттєво розширює можливості

культурологічного аналізу та дозволяє по-новому осмислити механізми функціонування традиційної культури в умовах поліетнічного середовища. Науково обґрунтованим є запропоноване автором структурування екосистемної парадигми традиційної культури, до складу якої включено суб'єктний, ціннісно-смысловий, практико-діяльнісний, комунікативний, інституційний, середовищний та динамічно-трансформаційний компоненти. Запропонована модель має не лише теоретичне значення, а й виконує важливу методологічну функцію, оскільки забезпечує комплексне дослідження різноманітних аспектів культурного життя національних спільнот та їхньої взаємодії в межах спільного соціокультурного простору.

Варто позитивно оцінити прагнення здобувача до методологічної інтеграції різних наукових підходів. У роботі органічно поєднуються культурологічний, системний, історико-культурний, комунікативний, антропологічний, структурно-функціональний та польовий підходи. Використання такої методологічної комбінації дозволило забезпечити багатовимірний аналіз досліджуваних явищ та розглянути їх як у синхронному, так і в діахронному вимірах.

Значною перевагою дисертації є те, що екосистемний підхід не декларується лише на концептуальному рівні, а послідовно реалізується в усіх структурних компонентах дослідження. Він використовується під час аналізу історичних передумов формування поліетнічного середовища регіону, дослідження міжетнічних комунікацій, вивчення механізмів функціонування традиційної культури, а також при розгляді сучасних викликів і загроз для її збереження. Завдяки цьому авторові вдалося забезпечити методологічну цілісність роботи та досягти високого рівня узгодженості між теоретичними положеннями і практичними результатами дослідження.

Важливим елементом теоретико-методологічного підґрунтя роботи є інтерпретація міжетнічної комунікації не лише як процесу обміну інформацією між представниками різних етнічних груп, а як одного з базових механізмів формування та підтримання життєздатності етнокультурної екосистеми. Такий підхід дозволив авторові виявити роль міжетнічних контактів у процесах культурної інтеграції, взаємозбагачення, адаптації та відтворення традиційної культури.

Окремо варто відзначити репрезентативність джерельної бази дослідження, яка налічує 218 найменувань та охоплює наукові праці, архівні матеріали, нормативно-правові документи, статистичні джерела, матеріали культурних інституцій, електронні ресурси, а також значний масив авторських польових матеріалів, зібраних під час етнографічних експедицій у 2017–2026 роках. Така джерельна база забезпечує належний рівень емпіричної верифікації теоретичних положень дисертації та дозволяє вважати сформульовані висновки достатньо аргументованими. Зміст дисертації та логіка викладу матеріалу свідчать про високий рівень методологічної культури автора, його здатність працювати з різноманітним джерельним матеріалом, узагальнювати значний масив інформації та формулювати концептуально цілісні наукові положення. Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження є достатнім, сучасним і

науково обґрунтованим, а використаний автором методологічний інструментарій адекватний предмету дослідження та забезпечує достовірність отриманих результатів.

Таким чином, дисертаційна робота В. І. Сінельнікова має належне теоретико-методологічне підґрунтя, сформоване на засадах міждисциплінарності, системності та наукової верифікованості. Запропонований автором екосистемний підхід до вивчення традиційної культури та міжетнічної комунікації суттєво розширює методологічні можливості сучасної культурології та створює перспективну основу для подальших досліджень етнокультурних процесів в Україні.

Практичне значення результатів дослідження В. І. Сінельнікова є вагомим і зумовлене як актуальністю обраної тематики, так і прикладною спрямованістю отриманих результатів, пов'язаних із вивченням, збереженням та актуалізацією традиційної культури національних спільнот півдня Житомирського Полісся в умовах сучасних соціокультурних трансформацій та активних міжетнічних комунікацій. Практична цінність роботи полягає насамперед у тому, що сформульовані в ній теоретичні положення, узагальнення та висновки можуть бути використані для вдосконалення сучасних підходів до охорони нематеріальної культурної спадщини, розроблення програм підтримки культурного різноманіття та формування ефективних механізмів міжкультурного діалогу на регіональному й загальнодержавному рівнях.

Запропонований автором екосистемний підхід до аналізу традиційної культури створює нові можливості для розроблення комплексних стратегій збереження локальних культурних традицій, враховуючи специфіку міжетнічної взаємодії, історичний досвід співіснування національних спільнот та сучасні виклики культурному розвитку регіонів України. Результати дослідження можуть бути використані у науково-педагогічній діяльності закладів вищої освіти під час підготовки фахівців у галузях культурології, етнології, етнографії, музеєзнавства, історії, соціальної антропології, краєзнавства та міжкультурної комунікації.

Матеріали дисертації доцільно залучати до розроблення та викладання навчальних курсів з культурології, історії української культури, етнології України, традиційної культури Полісся, культурної антропології, міжетнічних відносин, регіональних культурних студій, охорони нематеріальної культурної спадщини та культурної політики. Окремі положення роботи можуть бути використані при підготовці навчально-методичних матеріалів, підручників, посібників, спецкурсів, магістерських програм та програм підвищення кваліфікації працівників сфери культури.

Практичний інтерес становлять зібрані автором польові матеріали, отримані під час експедиційних досліджень упродовж 2017–2026 років. Зафіксовані аудіо-, відео-, фото- та текстові матеріали, що відображають різні аспекти традиційної культури національних спільнот півдня Житомирського Полісся, можуть бути використані для формування регіональних архівів нематеріальної культурної спадщини, створення електронних баз даних,

цифрових колекцій, тематичних інформаційних ресурсів та науково-документальних фондів. Ці матеріали мають значну джерельну цінність для подальших етнологічних, культурологічних, історичних та фольклористичних досліджень.

Важливим напрямом практичного використання результатів дисертації є діяльність культурно-освітніх установ, музейних закладів, центрів народної творчості, бібліотек, архівів, громадських організацій та національно-культурних товариств. Отримані результати можуть бути використані під час підготовки культурно-просвітницьких проєктів, етнографічних експозицій, тематичних виставок, фестивалів, фольклорних заходів, науково-практичних конференцій, круглих столів та інших форм популяризації традиційної культури й культурної спадщини регіону.

Особливу практичну цінність мають розроблені автором підходи до оцінювання стану життєздатності традиційної культури та виявлення чинників, що впливають на її збереження або трансформацію. Результати дослідження можуть бути використані органами державної влади, місцевого самоврядування та профільними установами під час формування регіональних програм розвитку культури, розроблення стратегій охорони нематеріальної культурної спадщини, підготовки аналітичних матеріалів щодо стану міжетнічних відносин та реалізації культурної політики у сфері підтримки національних спільнот.

Практичне значення роботи також полягає у можливості використання її результатів для розвитку міжкультурного діалогу та зміцнення суспільної згуртованості. Висновки дисертації сприяють кращому розумінню механізмів міжетнічної взаємодії, формування локальної ідентичності та збереження культурного різноманіття в умовах сучасних глобалізаційних процесів. Запропоновані рекомендації можуть бути корисними для реалізації проєктів міжкультурної комунікації, підтримки культурних ініціатив національних спільнот, запобігання культурній уніфікації та втраті локальних традицій.

Заслуговує на увагу й потенціал використання результатів дослідження у сфері культурного туризму та регіонального розвитку. Матеріали дисертації можуть слугувати основою для створення етнокультурних туристичних маршрутів, розроблення культурно-пізнавальних програм, популяризації історико-культурної спадщини національних спільнот Житомирського Полісся та формування позитивного культурного іміджу регіону.

Таким чином, практичне значення дисертаційного дослідження В. І. Сінельнікова виходить за межі суто академічного дискурсу та охоплює освітню, наукову, культурно-просвітницьку, музейну, архівну, управлінську та громадську сфери. Отримані результати можуть бути ефективно використані для збереження, документування, популяризації та ревіталізації традиційної культури національних спільнот півдня Житомирського Полісся, а також для вдосконалення державної та регіональної культурної політики у сфері охорони культурної спадщини та розвитку міжетнічної взаємодії.

Відсутність порушень принципів академічної доброчесності.
Проведений аналіз змісту дисертаційної роботи В. І. Сінельнікова «Традиційна культура та міжетнічна комунікація національних спільнот півдня

Житомирського Полісся: екосистемний підхід», опублікованих наукових праць здобувача, а також представлених у дослідженні наукових результатів дає підстави констатувати дотримання автором основних принципів академічної доброчесності, визначених чинним законодавством України та загальновизнаними нормами наукової етики. Дисертація виконана на належному науково-методологічному рівні із дотриманням принципів наукової об'єктивності, достовірності, верифікованості та коректності використання джерельної бази. У роботі простежується належна культура наукового цитування: усі використані наукові праці, нормативно-правові акти, архівні матеріали, результати попередніх досліджень та інші джерела мають відповідне бібліографічне оформлення і належним чином відображені в посиланнях та списку використаних джерел. Автор коректно використовує наукові напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених, здійснюючи їх критичний аналіз та творчо інтегруючи у власну концепцію дослідження.

Важливо відзначити, що дисертаційна робота характеризується високим рівнем самостійності виконання. Наукові положення, концептуальні узагальнення, висновки та рекомендації є результатом особистої дослідницької діяльності здобувача. Про це свідчить не лише авторський характер запропонованої концепції екосистемної парадигми традиційної культури, а й значний обсяг власного емпіричного матеріалу, отриманого в результаті багаторічних польових досліджень, проведених у населених пунктах півдня Житомирського Полісся протягом 2017–2026 років. Зібрані автором польові матеріали, інтерв'ю, фотофіксація, спостереження та результати їх культурологічної інтерпретації становлять важливу складову джерельної бази дисертації та засвідчують вагомий особистий внесок здобувача у розроблення досліджуваної проблематики.

Зміст дисертації не містить ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження. Використані фактичні матеріали, наукові положення та статистичні дані супроводжуються належними покликаннями на джерела походження. Подані в роботі результати є логічно обґрунтованими, внутрішньо узгодженими та відповідають сформульованим меті й завданням дослідження. Наукові висновки випливають із проведеного аналізу джерел, польових матеріалів та застосованого методологічного інструментарію, що виключає сумніви щодо їх достовірності та авторства.

Позитивної оцінки заслуговує також належний рівень апробації результатів дослідження. Основні положення дисертації пройшли наукове обговорення на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях та знайшли відображення у фахових публікаціях автора, що сприяло їхній науковій верифікації та публічному фаховому обговоренню. Отже, дисертаційне дослідження В. І. Сінельнікова відповідає вимогам академічної доброчесності, а його зміст засвідчує належний рівень наукової культури автора, самостійність виконання дослідження, коректність використання наукових джерел та відповідальне ставлення до норм і принципів сучасної академічної етики. Підстав для зауважень щодо порушення академічної доброчесності у дисертаційній роботі не виявлено.

Зауваження та дискусійні положення. Попри загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи В. І. Сінельнікова, її наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, окремі положення дослідження викликають певні зауваження та можуть бути предметом наукової дискусії.

1. Одним із центральних понять дисертації є «екосистемна парадигма традиційної культури». Автор переконливо обґрунтовує доцільність використання цього поняття для аналізу міжетнічних комунікацій та культурних процесів у поліетнічному середовищі. Водночас дискусійним залишається питання щодо співвідношення запропонованої дефініції з уже усталеними в культурології та етнології концептами культурного простору, культурного середовища, культурного ландшафту, етнокультурної системи та соціокультурної мережі. Робота виграла б від ширшого порівняльного аналізу цих категорій та більш чіткого визначення меж застосування екосистемного підходу.
2. У дисертації значна увага приділена міжетнічним комунікаціям як системоутворювальному чиннику формування традиційної культури регіону. Разом із тим, потребує додаткового осмислення ступінь впливу окремих етнічних спільнот на формування регіональної культурної екосистеми. Більш детальне зіставлення інтенсивності міжетнічних контактів у різні історичні періоди дозволило б глибше простежити механізми культурної взаємодії, взаємовпливів та асиміляційних процесів.
3. Аналіз трансформаційних процесів у традиційній культурі охоплює тривалий хронологічний період – від ХІХ до першої чверті ХХІ століття. Водночас окремі історичні етапи, зокрема радянський період та пострадянські соціокультурні зміни, могли б бути розглянуті більш диференційовано з огляду на специфіку державної етнонаціональної політики, міграційних процесів та змін у механізмах культурної комунікації.
4. Автором переконливо доведено важливу роль міжетнічної комунікації у функціонуванні культурної екосистеми регіону. Разом із тим, поза межами детального аналізу залишаються окремі конфліктогенні аспекти міжетнічних взаємин, які також є складовою історичного розвитку поліетнічних територій. Залучення такого аспекту могло б надати дослідженню додаткової аналітичної глибини та більш повно відобразити складність міжетнічних процесів.

Крім того, зауважимо, що практичні рекомендації дисертації щодо збереження традиційної культури мають вагоме прикладне значення. Водночас окремі запропоновані механізми ревіталізації культурної спадщини могли б бути доповнені конкретними моделями взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, закладів культури та громадських організацій національних спільнот у процесі реалізації відповідних культурних програм.

Висловлені зауваження та побажання мають переважно дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вони стосуються окремих аспектів інтерпретації отриманих результатів та

окреслюють перспективні напрями подальших наукових пошуків. Загалом дисертація В. І. Сінельнікова є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретичному та методологічному рівнях, а отримані результати мають істотне значення для розвитку культурологічної науки.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Сінельнікова Володимира Івановича «Традиційна культура та міжетнічна комунікація національних спільнот півдня Житомирського Полісся: екосистемний підхід» є самостійною, концептуально цілісною та науково зрілою працею, що вирішує актуальне наукове завдання комплексного культурологічного осмислення екосистемної парадигми традиційної культури та міжетнічних комунікацій національних спільнот названого регіону в умовах трансформаційних викликів і загроз ХХ – першої чверті ХХІ століття.

Дисертація вирізняється чіткою внутрішньою логікою побудови: кожен із трьох розділів послідовно поглиблює аналіз об'єкта – від теоретико-методологічного осмислення екосистемної парадигми традиційної культури та уточнення понятійно-категоріального апарату, через реконструкцію історичних передумов формування поліетнічного культурного середовища регіону, до комплексного аналізу сучасних трансформаційних процесів у сфері традиційної культури та міжетнічної комунікації національних спільнот півдня Житомирського Полісся. Така архітектоніка забезпечує органічний зв'язок між усіма складниками дослідження і дозволяє сформулювати обґрунтовані та верифіковані висновки, що логічно випливають із отриманих результатів та емпіричного матеріалу.

Дисертаційне дослідження В. І. Сінельнікова є вагомим внеском у розвиток української культурології і являє собою унікальний науковий кейс комплексного вивчення традиційної культури в умовах поліетнічного середовища з позицій екосистемного підходу. У роботі запропоновано оригінальну дослідницьку оптику, яка дозволяє розглядати традиційну культуру не лише як сукупність етнокультурних практик, а як складну, динамічну та багаторівневу систему взаємодії соціальних, культурних, історичних, демографічних і комунікативних чинників, що функціонує в умовах постійних трансформацій і міжетнічних контактів.

Дисертаційна робота Сінельнікова Володимира Івановича «Традиційна культура та міжетнічна комунікація національних спільнот півдня Житомирського Полісся: екосистемний підхід» виконана на належному науковому рівні, є цілісним і завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для спеціальності 034 «Культурологія» з галузі знань 03 «Гуманітарні науки», зокрема в контексті розвитку сучасних підходів до вивчення традиційної культури, міжетнічної взаємодії та збереження культурної спадщини в поліетнічних регіонах України.

Дисертаційна робота В. І. Сінельнікова відповідає вимогам щодо оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом

Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019). Порухень академічної доброчесності не виявлено.

Здійснений аналіз дає підстави констатувати, що дисертація Сінельнікова Володимира Івановича «Традиційна культура та міжетнічна комунікація національних спільнот півдня Житомирського Полісся: екосистемний підхід» відповідає спеціальності 034 Культурологія та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор В. І. Сінельніков заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 Культурологія.

Офіційний опонент:

доктор культурології, професор
професор кафедри музичного мистецтва
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв,
заслужений діяч мистецтв України

